

JAN KASPROWICZ

Akordy jesienne

JAN KASPROWICZ

Akordy jesienne

I

Wiatr w pozólkłych huczy drzewach —
niebo pełne czarnych chmur,
A z ich kłębów kotłujących
księżycowy, martwy blask
Spłynie czasem ponad ziemię,
co spoczywa niby twór,
Ulepiony z mgieł i błota,
od promiennych z dala łask.

Jesień, Wiatr, Księżyc, Noc,
Obraz świata

Nieodrodne dziecko ziemi,
jej słabości nikły wzór,
Sam się wlokę, jak ów rycerz,
gdy mu wzięto tarcz i kask
W jakimś strasznym, ciężkim boju —
lub jak ptak, odarty z piór,
Tak się wlokę, ogłuszony,
w tej wichury szum i trzask.

Kondycja ludzka, Samotnik,
Rycerz, Ptak

Ktoś mi szepce — widać, jakiś
odrętwieniu wrogi duch —,
Że ta ziemia pierś podnosi
i że jęczy na swój los —
Nic nie widzę! — nic nie słyszę!
na to—m stracił wzrok i słuch.

Ziemia, Obraz świata,
Cierpienie, Los

Tylko zmilknie wicher na chwilę,
księżyc chmur rozpędzi tłok,
Wówczas jakbym pierś tę widział
i rżęzący słyszał głos —
I przeklinam wicher i księżyc,
żem miał znowu słuch i wzrok.

Jesień, Wiatr, Księżyc

II

Cóż, że jestem dziś samotny,
jak smagany wichrem głóg?
Cóż, że barwną swą koronę
pośród zimnych tracę burz?
Wszak naturze, matce wielkiej,
zaciągnięty—m spłacił dług —
I jam z pola wszak nie schodził,
jak leniwiec albo tchórz!

Natura, Praca, Walka,
Samotnik

Niech mi syczy głos zawistny:
    więdniejące liście złóż!
Niech odpycha mnie od siebie
    znikczemniałe plemię sług!
I jam rzucił plonne¹ ziarna,
    z których wzrosną pęki zbóż,
By wzbogacić człowieczeństwa
    ten otwarty, wielki bróg²!

Szalej, wicherze! zrywaj liście!
    mieć śnieżycą! dżdżami pluj:
Siecz po skroni! włos rozwiewaj!
    aż do ziemi krzyże gnij!
Płaszcz potargaj na lachmany,
    z rąk podróżny wytrąć kij!

Jesień, Wiatr

Mogę stanąć, jak wylękły,
    mogę jęknąć na ten znój,
Mogę skrzepłą krwią rozpaczy
    o niebieski rzucić skłon,
Lecz tej dumy mi nie wydrze
    twój, szalony wicherze, gon³!

Kondycja ludzka

III

Pełzam nieraz, jak gadzina,
    śród bagnistych skryta łąk,
Jak potulne bydlę w jarzmie,
    tak swój twardy zginam kark!
Nie śmiem wichrom spojrzeć w oczy,
    nie śmiem wznieść ku chmurze rąk
I światłości niszczycielce
    cisnąć groźby z spiekłych warg.

Kondycja ludzka, Wąż,
Zwierzęta

Nieraz patrząc, jak o skarby,
    które pośród krwawych mąk
Zdobył wielki duch ludzkości,
    czern⁴ szachrajski wiedzie targ,
Ledwie wzgardę mam na ustach,
    ledwie słowo, godne ksiąg.
Zniewieściałych trubadurów⁵,
    ledwie łzawe krople skarg.

Artysta, Poeta, Sztuka

Nieraz — duszo, nie kłam sobie!
    tych złowróźbnych słuchaj tchnień,
Wiatr jesienny ci urąga!
    do swej dawnej mocy wróć!
Nie wystarczy, coś posiała
    za ubiegłych, wiernych lat...

¹plonne — dające plon. [przypis edytorski]

²bróg — zadaszenie oparte na czterech słupkach, służące do ochrony przed deszczem składowanych zbiorów, siana etc. [przypis edytorski]

³gon — neol. rzeczownik utworzony od czasownika: gonić, synonim wyrazu: pęd. [przypis edytorski]

⁴czerni — tłum, motloch. [przypis edytorski]

⁵trubadur — wędrowny śpiewak, poeta (postać szczególnie istotna w kulturze średniowiecznej Europy), twórca poezji dworskiej, romansów i pieśni opiewających rycerskie czyny. [przypis edytorski]

Zwiędnij, duszo! lub łyż swoje
na płomienne gromy zmień,
Skargi przemień w błyskawice
i z wyżyny swojej rzuć
W to roisko karlich płazów,
plugawiących boży świat.

IV

W blaskach świtu duch młodości
z za jesiennych mgławic wstał —
Idzie ku mnie z łąk zapachem,
z barwą kwiatów, z szumem drzew;
Fale żyta płyną za nim,
niby setnej rzeki wał⁶,
Świeże bruzdy w ślad się dymią,
skowrończany strzela śpiew.

Młodość

Idzie ku mnie, jakby wiatru
marcowego dmący zew —
Z nadziejami idzie ku mnie,
które z łona sennych ciał
Zapragnęły w lwim porywie
wlać herosów wrzącą krew,
Tuk⁷ bajecznych waligórow⁸,
zaród zwycięstw, zaród chwał!

Odwaga

Idzie — w drodze kształt swój zmienia:
Apollina⁹ gładką skroń
Na pochmurne zmienia czoło,
pełne krwią nabiegłych żył,
Lutnię zmienia w pług żelazny,
na siermięgę chiton¹⁰ muz...

Artysta, Poeta, Praca

Idzie — idzie — na globusie
z olbrzymią kładzie dłoń,
Świat wywraca w jego osiach,
wielkie morza w dżdżysty pył,
Wielkie góry ziemiowładne
w piarg¹¹ roztrąca, w marny gruz.

V

Śnie młodości! przez szarugi,
przez bijący w oczy śnieg
Skrzydłem wiary pruleś przestwór,
który nie znał, co to kres:
U piór twoich tłum niejeden
i nie jeden zawisł wiek,
Gad niejeden cię owinął
i niejeden warknął pies.

Młodość, Sen

⁶wał — tu: fala. [przypis edytorski]

⁷tuk — regionalizm poznański: szpik kostny. [przypis edytorski]

⁸Waligóra — olbrzym znany z baśniowych opowieści. Mógł unosić lub wywracać góry, stąd jego nazwa. [przypis edytorski]

⁹Apollo — bóg w mit. gr., opiekun sztuk pięknych. [przypis edytorski]

¹⁰chiton — rodzaj sukni bez rękawów noszonej w starożytnej Grecji. [przypis edytorski]

¹¹piarg — drobne okruchy skal, żwir, małe kamienie najczęściej usypane u podnóża gór. [przypis edytorski]

Czym był tobie płacz najdroższych?
 czym szyderczy śmiech i stek
 Ośliniałych¹² kłąt w motłochu?
 Czym był tobie bóg czy bies?
 Mknąłeś, groble rwąc i mosty,
 parłeś z hukiem górskich rzek
 Wrzała moc w twej rajskiej krasie,
 boś był z ludu krwi i łez...

Śnie młodości! wracasz znowu?
 Ha! wyrzuty płyną—ć z ust?
 Poorane masz oblicze?
 z czoła ścieka zimny pot?
 Stój... Weronik¹³ daj mi łaskę,
 zmień mą duszę w szmat ich chust —

Zostaw ślady swego lica!...
 Wszakże w mgłę jesiennych dni
 Nie straciła swego blasku,
 mimo wichrów, mimo słońc,
 Matka twoja, duma święta,
 żem jest z ludu łez i krwi.

VI

Dmij wichuro! Z zwiędłych koron
 te cmentarne drzewa łuszcz
 I w szalonej mieć zawiści
 coraz wyżej na mój grób!
 Dmij, wichuro! strzaskaj płytę,
 nieśmiertelny połam błuszcz,
 Nasyp z gliny zrównaj z ścieżką
 dla zawziętych, marnych stóp.

Z korzeniami wyrwij jodłę,
 przeniesioną z gęstych puszczy,
 Próchniejące kości roznieś —
 suche kości to twój łup,
 Lecz nic więcej! Ten, co sycił
 moją pieśń, żywotny tłuszcz
 Wsiąkł już w rolę, już z nią zawarł
 niezniszczalny, wieczny ślub.

Dmij wichuro! dmij bez miary!
 Widzisz, jak się spełnia cud?
 Rój żniwiarzy zbiera plony,
 co wyrosły z moich dum!
 Przygłuszyłeś moje imię —
 pamięć w ciemną—ś stracił noc,

A mych zwątpień, mych zachwytów
 niedaremny wszak był trud —
 Kłosom z moich ziarn powstałym
 błogosławi boży tłum:

Krew, Łzy

Rozczarowanie, Święty

Chłop, Krew, Łzy

Wiatr, Grób

Drzewo

Praca, Sława

Krew

¹²*ośliniałych* — oślinionych. [przypis edytorski]

¹³*Weronik* — użyto tu na zasadzie „poetyckiej licencji” (*licentia poetica*) liczby mnogiej; w aluzji tej chodzi o świętą Weronikę, która podala niosącemu krzyż Jezusowi chustę do otarcia twarzy; na chuście odbiło się jego oblicze. [przypis edytorski]

W mych zwątpieniach, w mych zachwytach
była jego krew i moc.

VII

Trubadurem być? u pańskich —
u bankierskich stawać bram?
W duszy, którą Bóg wykąpał
w swych płomieniach, gasić wstyd
Za trzos złota? za kwiat róży
z białej ręki strojnych dam,
Od gorących łon odpięty?
Za lokajów miękkiej byt?

Artysta, Poeta, Sługa,
Pochlebstwo

Co? w pochlebstwa płynne rytmy
krew serdeczną zmieniać nam?
Łaskotliwie pisać ballady?
baczyć trwożnie, aby zgrzyt
Z rozstrojonych oburzeniem
harf nie trysnął? aby kłam
Mógł zasypiać w ciepłych łóżach,
syty rozkoszy, chleba syty?

Krew

Trubadurem być? wysławiać
głębie życia, gdzie jest cieśń
Zgniłych grobów? wielbić orły,
gdzie się puszy ciężki paw?
U drzwi skarbców spustoszałych
stawiać uczuć swoich straż?

Konflikt wewnętrzny, Fałsz

Nie! rozpusty nie podniesie
ku miłości nasza pieśń!
Nie! bezprawiu nie da szali
sprawiedliwych, boskich praw
Nie! obłudy nie przystroi
w szczerzej wiary słodką twarz

VIII

Pieśni nasza! niespożyta,
choć co dzień w śmierci toni
Spycha ciebie ród grabarzy,
boś ich fałszom groźna wciąż:
Wielorybem płyn po morzach,
po rozłogach chartem gon,
A sokołem po niebiosach,
patrząc w słońce, mknij i krąż!

Sztuka, Poezja

A zaklęta w ludzką postać,
przyłóż ucho — przyłóż skroń
Do wnętrza ziemi wulkanicznych
i gotowa bądź, jak mąż,
Który nie chce przyjść za późno...
Z wichurami razem dzwoń,
Łkania burzy, bicie gromów
w jeden głośny akord wiąż...

Przejdź pielgrzymem świat ten cały:
w owych mrocznych izbach gości,
Gdzie nędzarze z nóg lecący
mają jeszcze siły dość,
By o głodzie i o chłodzie
błogosławić dziwnym snom,

Sen

Co im wróżą sytość, ciepło
i szeroki światła smug...
A gdy losy cię zawiodą,
pieśni, w złotych cielców dom,
Posadami jego wstrząśnij
i spiesz dalej wśród swych dróg.

IX

Cóż, że będzie ci złorzeczył
zleniwiących zwarty huf,
Gdy go z sytej zbudzisz ciszy,
rzucisz kamień w jego mul?
Cóż, że szczeknie poza tobą
rozkiełzanych sfora psów,
Które w obróż pozłocistą
wypasiony pan ich skuł?

Pies, Pan, Sługa

Które z smyczy swojej puszcza,
gdy wyprawić trzeba łów
Na zwierzyne, szlachetniejszą
od tych wieszczów płaskich czół
Od pismaków ciasnej piersi,
lecz mającej dosyć tchów,
By bezcześcić ołtarz święty
za magnacki, hojny stół?

Ty spiesz dalej, pieśni nowa —
w ślad melodii własnych spiesz!
Tylko gdy się zbyt rozjuszysz
bezkarnością śmiały zwierz
I twym śnieżnym płaszczem szarpnie,
stań i okiem, gdzie się skrzą

Groźne ognie dni idących,
napastliwych wrogów zmierz:
Nie potrzeba rąk podnosić,
wołać jej: A milcz! A leż!
Stchórzy zgraja i z skowytem
lizać będzie stopę twą.

X

Pieśni nasza! smętno tobie
i samotno? czujesz ból,
Że ukochan przez cię człowiek
nie chce słuchać twoich grań?
Że ten świat, co od wielbiących
twoją moc, jak pszczeli ul
Tak się roił, dziś jest pusty?
O nie zważaj, pieśni, nań!

Graj obłokom, lasom szumnym,
trawom, zbożom naszych pól
Jak tęsknica, owinięta
w pajęczyny wiewną tkań,
Tym rozdrożnym jęcz zarośłom,
do spróchniałych wierzb się tul,
Zwierzaj żale swe ruczajom,
na pradawnych kopcach stań.

Natura, Przyroda
nicożywiona

Tam słuchaczy znajdziesz chętnych,
tam serdeczną znajdziesz brać,
Która ciebie nie odepchnie:
Jej, wzgardzona pieśni, graj,
Na przestworza bezgraniczne
szlij¹⁴ swój głos, na tysiąc staj...

Z niewidzialnych rajów przyjdą
dusze piewców, dziś już snąc
Zapomnianych, i z radością
witać będą w dźwięku twym
Zmartwywstanie¹⁵ swych nadziei,
zapowitych w nowy rym

XI

My — przeżyci? My, jak kwiaty,
które wczesny zwarzył mróz?
My powiędłą mamy duszę
śród zapadłych, ciasnych łon?
A tak chwiejną, rozwichrzoną,
jak korony białych brzoź,
W które wicher z deszczem wali ?
Wąty będzie jutro plon

Kondycja ludzka,
Przemijanie

Naszej siejby?... Nie przeżyci!...
Naszą pierś rozpiera ból,
Lecz w tym bólu nie wyczerpań,
nie rozkładu mieszka jad:
Życie drga w nim mocą mocy,
co wśród smutnych idzie pól
Chmurnie, groźnie i stanowczo,
by stracony zdobyć świat.

Cierpienie

Idzie cicha... Nie dźwięk fanfar,
nie tryumfów głośny wrzask
Towarzyszy jej w tej drodze...
Idzie skromna i na twarz
Nie przywdziewa ni proroków,
ni kapłanów dumnych mask.

Idzie jako prosty żołnierz...
w szarym płaszczu... Idzie w dal
Niewstrzymana... bo iść musi,
choć ma jęk za przednią straż,
A za sobą melancholię

¹⁴szlij — ślij. [przypis edytorski]

¹⁵Zmartwywstanie — zmartwychwstanie. [przypis edytorski]

i tęsknicę, cień i żal...

XII

Powiadają, że w nas nie ma
tytanicznych owych tchnień,
Wstrząsających granitami;
że po świecie ten nasz duch,
Nieświadomy celów swoich,
błądzi dzisiaj, nikły cień
Bohaterów, co w martwość
wprowadzali życia ruch.

Kondycja ludzka

Któż to mówi? Dąb zielony!
Nie! odarty z liścia pień!
Robaczywy tłum, co w wrzaskach
kankanowych¹⁶ stracił słuch
Na melodię hymnów wiecznych.
Tak opasły charcze leń,
W którym — patrzcie! — nie mózg ludzki,
lecz zwierzęcy myśli brzuch.

Z ogniem świętym, tak, jak dawniej,
idzie przez świat śpiewny lud;
Tak, jak dawniej, w harfach swoich
więzi krwawy błysk i grom,
Tylko — Zewów¹⁷ nie spotyka.
Od promiennych raju wrót

Anioł, Raj, Gotycyzm, Trup

Nie odgania nas dziś anioł:
w wieczystego szczęścia dom
Drogę dzisiaj nam zagradza
ścierw gnijących wstrętny wał —
Rzucać w niego piorun boży,
dla potężnych stworzon skał?!

XIII

Marny tłumie! zasluchany
w liczonego złota brzęk,
Nie podniesiesz się do wyżyn,
gdzie z melodią śpiewnych harf
Druidyczny stanął szereg,
niby żrzałych¹⁸ kłosów pęk,
Ciężkich ziarnem, promieniących
od złocistych słońca barw.

Poezja, Sztuka

Ty wiesz o tem, żeś jak nędzarz,
mimo trzosów, mimo szarf,
Zawiazanych brylantami —
wstydu cię ogarnia lęk,
Że nie wzbijesz się nad błoto,
żeś jest na kształt owych larw,

Błoto

¹⁶kankan — żywy, skoczny taniec wykonywany w kabaretach; zyskał wielką popularność w epoce *fin de siècle*.
[przypis edytorski]

¹⁷Zewus — Zeus, władca bogów w mit. gr. (taką pisownię jego imienia stosowano na przeł. XIX i XX w.; np. Wyspiański w *Nocy listopadowej*). [przypis edytorski]

¹⁸żrzały — dojrzały. [przypis edytorski]

Co nie mają lotnych skrzydeł,
więc poniżasz piewczy dźwięk,

Rwący z sobą duchy w górę!...
Czarodziejski, słodki ton
O rozświetli jutrzni nowych,
o rzeźwości nowych ros
Dziś poniżasz, bo wiesz o tym,
że w nich mroków twoich skon...

Ty wiesz o tym, marny tłumie,
że zza tajnych ducha bram,
Jak z świątyni, i dziś jeszcze
ten proroczy płynie głos,
Co Baalom¹⁹ koniec wróży,
co roztrąca w pył ich kłam.

XIV

Ziemió, droga rodzicielko!
ukochałem zagon twój,
Choć tak skąpym sypią ziarnem
rzadkie kłosa twoich zbóż,
Że głód wtargnął w nasze chaty,
że w nich żółty zasiadł znój
I wyblakłym patrzy okiem
na stół pusty, w pustą kruż²⁰.

Głód, Ziemia

Nieraz skrada się pokusa:
porzuć, mówi, ciężki bój
Na tym łanie bezpłodności,
do spoczynku głowę złóż,
Choćby nawet tym spoczynkiem
grób był cichy... Dłonie skuj,
By nie rwały się do pług!
Obok sennych zaśnij dusz!

Praca, Samobójstwo

Ziemió, matko najemników!
Rodzisz plemię biednych sług,
Których nędza twa upadła,
przecież serce k'tobie łgnie,
A źrenica trwożnie śledzi,
czy nie idą lepsze dnie.

Obraz świata, Kondycja
ludzka, Sługa

Ziemió! ziemió! smutna ziemió!
Snać opuścił cię sam Bóg,
Lecz przeklęta myśl niech będzie,
co by chciała szepnąć mnie,
Abym zboczył choć na chwilę
z twych żalości pełnych dróg!

XV

Wstań, orkanie²¹! wstań, orkanie!
Stutysięcznych głosem trąb

Wiatr, Koniec świata, Sąd,
Śmierć

¹⁹Baal — kananejski bóg przyrody i płodności. [przypis edytorski]

²⁰kruż — rodzaj dzbana; słowo niezwykle modne wśród artystów Młodej Polski. [przypis edytorski]

²¹orkan — silny wiatr towarzyszący burzy. [przypis edytorski]

Hucz na sądy bezlitośnie!
Próchna kości z grobów zbudź!
Na dolinę Jozafata
osłupiały pognaj kłąb
Zmarłych wieków!... Przed godziną,
która chmurnie idzie pruć

Krew, Łzy

Krwia zbarwioną toń przyszłości,
niech ich cienie za tę krew
Odpowiedzą jękiem, wyciem,
zgrzytem, dreszczem, rzeką łez!
Dies irae! dies illa!²²
świat się kruszy na twój zew!
Wstań, orkanie! życie patrzy,
jak się życia zbliża kres!

Zbrodnia zbrodnię urodziła,
z grzechu powstał wielki grzech!
Z iskier iskry się sypnęły
i wybuchnął ogniem proch,
Który wieki naznosiły
w ten kazienny wieków loch²³...

Grzech, Zbrodnia, Kara

Wstań, orkanie!... Łódź Charona²⁴
z burzą płynie! dziki śmiech
U bram śmierci przyjął życie!
W morzu krwi zatonął ład!
Wstań, orkanie! Za śmierć życia
wieki pędź na straszny sąd!

XVI

Oto dusza ma, jak więzień,
wyswobodzon spoza krat,
Rzuca pęta swe cielesne
i w jesienny spieszy mrok
Na obszary gdzieś dalekie,
w lot przebiega cały świat,
W lot ogarnia wsie i miasta,
w jeden ciemny zbite tłok.

Duch, Wizja

I tak błędząc w swej podróży,
do poziomych zajrzy chat,
To w pałacach górnych spocznie,
to w zaułki zwróci krok:
Noc uśpiła ich mieszkańców —
jakby spali już od lat,
Jakby byli dziś podobni
nie do żywych, lecz do zwłok.

Noc, Sen, Śmierć, Trup

²²*Dies irae! dies illa!* (łac.) — Ten dzień będzie dniem gniewu. Zob. So 1:15. Łacińska część liturgii kościoła rzymskokatolickiego wykorzystywana w mszach żałobnych. Jan Kasproicz jest również autorem hymnu pod tytułem *Dies irae*. [przypis edytorski]

²³*kazienny... loch* — loch służący kaźni, czyli wykonaniu kary (najczęściej kary śmierci, połączonej z torturami). [przypis edytorski]

²⁴*Łódź Charona* — w mit. gr. Charon przewoził swą łodzią dusze zmarłych przez Styks, rzekę oddzielającą świat żywych od Królestwa Podziemnego, w którym władał bóg Hades; za swą usługę Charon pobierał opłatę — obola i z tego powodu Grecy starożytni swoich zmarłych wyposażali w tę monetę. [przypis edytorski]

Dziwny spokój... I uchodzi
    senna dusza poza próg...
Patrzy w przestwór... Jak daleko,
    jak wysoko sięga dom
Tego świata, nikt nie czuwa?...
    Błogosławić takim snom!

Chrystus

Patrzy... patrzy... Nie!... Ten przestwór
    nie uśpiony ! w szerz i w wyż
Wielkie widmo go wypełnia
    i w odbłasku mglistych smug
To potrzęsa krwawą chustą,
    to olbrzymi wznosi krzyż.

XVII

Cud nad cudy! Wielkie widmo,
    duch uśpionych w dole ciał,
Z przedświtową mgłą²⁵ się zlewa,
    a z jej wiewnych, srebrnych chmur
Jakieś pasmo się wylania,
    jakiś długi, ciemny wał,
Jak z oddali gdzieś widziany
    tajemniczy, straszny bór.

Koniec świata, Przemiana

Las birnamski²⁶ czyż się ruszył?...
    To postaci żywych sznur
Idzie — płynie — ach! bez końca...
    Cały świat, co dotąd spał,
Snać się zbudził i w przestrzeni
    niezmierzonych mgławicy dwór
Idzie — płynie — ach! bez końca,
    jak wyrwany z więzów szał.

Zamęt ślub wziął z dysharmonią:
    szczęk oręży, płacze, gwar,
Fale pieśni melodyjnych,
    kazanodziejskich gromy słów,
Poszept modłów, mlask dyscyplin
    i lubieżnych syków żar...

Drży powietrza każdy atom —
    tak, jak spojrzeć — w szerz i w wyż,
Gdy przed okiem mojej duszy
    ten przebarwny sunie huf,
Potrzęsając chustą krwawą,
    lub olbrzymi wznosząc krzyż.

²⁵*Przedświtowa mgła* — Kasprowicz czerpie wiele motywów z mesjanistyczno-wizyjnej twórczości Zygmunta Krasieńskiego; w tym miejscu mamy do czynienia z odwołaniem do *Przedświtu*, jako utworu zawierającego wizję ostatecznej przemiany, odrodzenia świata; przedświt oznacza czas sądu ostatecznego, zmagania się sił dobra i zła, czas poprzedzający świt porządku boskiego, a więc nadejście Chrystusa. [przypis edytorski]

²⁶*Las birnamski* — nawiązanie do *Makbeta* Shakespeare'a; w dramacie tytułowy bohater, który doszedł do władzy drogą skrytobójczych mordów, wskutek wyrzutów sumienia bierze wojsko nacierające na jego twierdzę, złożone z żołnierzy ukrytych za gałęziami — za kroczący ku niemu las, idący spełnić karę na tym, który pogwałcił naturalny porządek. [przypis edytorski]

XVIII

Patrzy dusza osłupiała:
    Tu z trzepotem skrzydeł burz
Kuruingów mkną zastępy,
    czy Atylla, wichrem gnan?
Tam z liliami w chudych rękach
    lub na czołach z wieńcem róż
Rozśpiewane tłumy dziewic
    zaścielają śniegiem łąn.

Planetarne tutaj drogi
    kreślą mędrce, przyjdzie zórz
Dla piwnicznych ciemnic ziemi
    wieści prorok, a tam z ran
Stygmatycznych krew ocieka,
    tutaj kaci ostrzą nóż,
Lub stos niecą, a tam nagość
    w rozpasany idzie tan.

Zamęt ślub wziął z dysharmonią...
    Ach! uciekać w ciała mir!
Ale dusza jak zaklęta:
    wszystek słuch swój, wszystek wzrok
Szle w tych linii, barw i szumów,
    w tych akordów dziwnych tłok...

Patrzy... słucha dusza moja,
    aż ten chaos, aż ten wir
W jeden zgodny hymn się zlewa,
    brzmiący w okrąg — w szerz i w wyż;
Jednym stał się dźwięk z jękami,
    jednym z krwawą chustą krzyż...

XIX

I, porwana pieśnią życia,
    leci dusza, niby ptak,
Niby żuraw, za swym kluczem
    śród powietrznych mknący dróg...
Płynie z tłumem z lutnią w ręku,
    zapatrzona w wielki znak,
W krwawą chustę, w krzyż olbrzymi,
    ponad ziemski wzniesion bróg.

Płynie z tłumem gdzieś bez końca,
    aż się zgubi, tam gdzie szlak
Nieb jesiennych w świt się stroi,
    w ten jutrzniany, srebrny smug;
Gdzie nad krawędź ciemnej ziemi
    strzela zorza, jak ten krzak —
Gorejany krzak pustynny,
    w którym Bóg przemawiał — Bóg!...

Bóg

Jak się ranna mgła rozwiewa,
    tak i sen się rozwił mój...
W okna moje dzień zagłada,
    chłodny, jasny, pełny dzień —

Sen

Na ulicach wre już życie
pod działaniem jego tchnień.

Do codziennych zajęć wraca
  duch, co widział wieków znój
W niezmierzonej świata kuźni,
  ponad którą — w szerz i w wyż
Krwawej chusty szmat powiewa
  lub się wznosi wielki krzyż...

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/akordy-jesienne>

Tekst opracowany na podstawie: Jan Kasprówicz, Krzak dzikiej róży, Towarzystwo Wydawnicze, Lwów 1898
Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Bibliotekę Narodową z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów BN.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Olga Sutkowska.

Okładka na podstawie: mariaantonina@Flickr, CC BY-SA 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Pomóż uwolnić konkretną książkę, wspierając **zbiórkę na stronie wolnelektury.pl**.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.